

nós, 1963). Així mateix s'ha aplicat *fura* (com altres extensions marines de bèsties terrassanes) a una classe de peix (BDC xi, 50).

Furó, *fura* i *fuert* es reparteixen entre les llengües romàniques: aquell en port. *furão*, cast. *burón*, bearn. *burou*; aquest en it. *furetto* [S. xiv], fr. *fuert*; en llengua d'oc, com passa tan sovint en aquesta llengua de transició, es troben tots tres des de l'E. Mj. (PSW III, 618), i el darrer tipus es va propagar al germànic: angl. *ferret*, neerl. *f(u)ret*, al. *frett(chen)*. Tots tres deuen ser igual antics, com a derivats paral·lels que són del ll. FÜR, FÜRIS, 'lladre', mot que ja en llatí es diferenciava de LATRO 'bandoler, bandit', pel fet que aquell designava el qui robava ocultament i traïdora o esmunyint-se inadvertit dintre d'una habitança, tal com la fura s'entafora en el cau on viu una bèstia pacífica.

Quasi no és més que una il·lusió parlar d'un ll. FURO, -ONIS, car aquest és cosa exclusiva de St. Isidor de Sevilla (S. VII) i li serveix per a una de les seves fantàstiques etimologies: «*furo* a furvo <'fosc, infernal'> dictus, unde <!> et *fur*: tenebrosos enim et occultos cuniculos effodit» (Etym. XII, ii, 39); per a aquesta etimologia a l'inrevés els tipus concurrents *fura* i *fuert* li haurien fet nosa: tot és llatí vulgar (GaDiego, RFE vi, 284, 289, agafa, com sol fer-ho, el rave per les fulles, qualificant el nostre *fura* de «in-consequente» regressió).

DERIV.: De *fura*. *Furany*. *Furar* 'escorcollar lladrupejant': «venia lo golafre e deïa-li: —Sényer, no us carregueu molt en carn— --- e lo monjo creïa-l-ne e covidava-l que ell que-s menjàs la gallina, e --- lo monjo li dix --- io he pres lo colp, mas tu n'has hagut lo profit --- e diu que lo golafre --- caigué per l'escala avall --- e lo monjo, qui-u véu, cridà-li --- d'aquí avant iré io a menjar la tua gallina a la tua casa --- Respòs lo golafre --- io-us promet que-us en faré exir ab grans bastonades: e desplaume com no-us he menjat los ulls e *furat* quant haveu», Eiximenis (Terç, § 317, NCl. vi, 47.28); «quinze dies passàrem recociant boscuries y *furant* caus, des de la Muga a Santa Bàrbara» (cercant Coralí raptada pels trabucaires), MVayreda (Puny. I xv, 229, 181); «els pobres pescadors de coral, els que *füren* pel si de la mar profunda», Coromines (Gràcies de l'E., p. 65); «caçar amb *fura*», usual avui almenys a tot el cat. or. perpirinenc: «ens posaven penyores perquè no *füressim*», Vilamalla-Figueres (1958); «caçar *fürant* amb els gossos», Nou-Malanyeu; «no caça amb escopeta sinó *fürán* en els caus», Tuixén (1959); eiv. «*fürà*: huronear» (PzCabr).

De *füró*: *füronar* id. tort. (Vergés Paulí, *Espurnes* Ll. v, 25; context a *tormina*, *TORM*): «els ho tapaven per a que no *füronaren*», Torrent Val. (1962); «rastretjar, registrar, mirar arreu per forats cercant cosa», men. (Ferrer Ginart, *Rond.*, 220; «perdre-hi temps i feina, *fürunant* dalt Santa Agueda», Camps Merc., *Folk.* II, 39); a Mall., almenys a Felanitx, amb «canvi de sufix» o més ben dit contaminació dels sinònims com *borinar* (BORA), *minar*, *tormina*: *fürinar* («*fürinar*-ho tot», «sempre *fürina*: afica el nas», comunicació d'un amic d'aquella vila, 1960), i en altres punts

de Mall.: manacorí *enforinyar* 'escorcollar' (AMAlcover, *BDLC* xiv, 202); de vegades 'busquinyar, treballotejar' (id. *BDLC* x, 19), Fontserè (la muller del qual era de la banda de Felanitx, add. al seu *DOrt.*): és sabuda la ultracorrecció *u-i* > *o-i* general en molts pobles de Mallorca.

De FÜR, en el sentit ll. vg. de 'fura', es derivà el ll. vg. *FÜRICARE 'escorcollar com una fura', mot comú al cat. *fürgar* amb oc. *fürgar*, it. *fürgare*, cast. HURGAR (DCEC), i fr. ant. *fürgier*. «Tres coses fan, diuers: / fan tort, fan dret, / e fan *fürgar* cony estret», fi S. xiv, *Libre de Tres* (Rom. XII, 230ss., 146); «com taupes *fürgant* ressurten del fons a quatre grapes, / y apilen los cadavres dels anegats a munts, / y apilen los d'arços y romaguera ab rapes, / als vius fan de passera los enarcats difunts», *Atl.*, 242; «*fürg* la pipa ab l'agulla, pegà copets sobre'l bast, per fer-ne caure la cendra ---», Bosch de la Tri. (*Lena*, 21).

L'aplicació més estesa és la del que fan els porcs o senglars amb el morro en la terra, que registro fins als límits últims de la llengua: alta Cerdanya (el singlar *fürgè*, Er, 1959), Pallars superior (el porc Farrera, el singlar Estaon, 1933-4); men. (Camps Merc., *Folk.* I, 263), eiv. («hozar», PzCabr.), val. central («escarbar en dos accs.», Escrig 1851). Amb anaptixi: *fürgar* a la V. d'Àneu (Pol, 19) i al Bosí: «els porcs fers --- són animals molt perseguits --- pel molt dany que causen als sembrats --- els quals *fürguen* com si els haguessin llaurat, per tal de menjar-se'n la llavor», Violant (BCEC xlv, 286). O *füru*: «les taupes *fürgen*» Taüll, 1982.

Amb anaptixi, molt estès fora del cat.: camp. *fürogai*, *fürogonai* («grufolare, frugare col grugno», MLWagner, *ARom.* xix, 17; Schuchardt, *Rom. Etym.* II, 133-4), gc. *fürucà*, *fühourugà*, *fühouricà* («fouiller, fu-reter» (FEW III, 896b); andal. *fühoruga* 'excavació, mina'; arag. (de Llitera, etc.) *füorigar* «hurgar» (Coll Altabás), Burgos i Santander *füorikár*, *füorr* «revolver» (DCEC II, 981b13ss.), Lucca *füuricare*, Venècia *füuregar* (Sainéan, *Sources Indig.* II, 153); amb encreuament amb *fürinar* citat supra: eiv. *füringà* «punzar, hurgar» (PzCabr.) amb transposició de la consonant medial: ross. *füurnyigar* (Saisset, *Catal. del Ross.*, 204). A Eiv. i a l'Alt Aragó, d'acord amb la fonètica mossàrab i alt-aragonesa, la -c- es mantingué sorda: «un des mariners afina una cosa estranya per dins ses algues i herbes del mar; palpunya i toca ferro: *fürica* i acaba per treure una cafetera» (JoCastelló, *El Pitiuso*, 1974, p. 24); a la Vall de Broto *füforicar* 'fer el que fan els porcs a terra amb el morro' (Bergua: A. Satué, 1970) mentre que a Benasc reapareix la fonètica catalana: *füllitons* *füforiguen* «los cerdos hozan» (Ferraz, p. 55). En el DCEC ja vaig refutar suficientment les etimologies errònies de Schuchardt i de GaDiego.

Partint de la forma amb evolució fonètica com la it. *fürgare*: it. antiq. *grufare* «sgraffiare» (c. 1700), «ghermire» (S. xv), it. mod. *grufolare* 'furgar amb el morro' [S. xiv], d'on una forma un poc alterada per contaminació *füfolare* i ant. *füfolato* 'senglar de grandària mitjana' (els quals Prati declara vagament «de